

נער שב מן הצבא

משורר השולח את גדודי־בתי־שירו אל שדה־המלחמה והעצב שולח אותם במודע לשדה־מוקשים מסוכן. "גדודי בתי־שיר" נראה לי דימוי נכון לשירת יצחק שלו, שהרי נושאת היא עמה במוט, בשנים, מטען לאומי־פטריוטי כבד יחד עם ביטוי לעצב אישי וכללי. משא כבד־לעיפה שכדי לעמוד בו בלי למעוד אין די במליצה באנאלית, דימוי שחוק והשוואה סימטרית קלה־להבנה, החיספוס והזיוף מתגלים במהרה. אין לי כפק בכנות כוונותיו וכאבו של שלו, המבקש אך טוב לנושאי שיריו ולשירי, אבל סוד גלוי הוא כי אין שירה נבנית מכוונות טובות וטהורות. יפיי הנפש יקראו "זיוף" מחמת דעותיו של המשורר, שאין הוא מסתירן כל־עיקר, אבל זיוף אפשר לעשות גם בשאיפה־לשלום ולא רק בכאב־המלחמה. מכל־מקום, שירה שגושה הם "נערים המובאים יומ־יום במסוקים אל בתי־החולים, ובקומנדקרים—אל בתי הקברות"—כהמלצת הדש—חייבת להיזהר משגה זהירות, עד כדי חרדה. זיוף כ אן כופה עליו לזעוק חמס.

שינוי של שלו פשוטי־מבנה, דומים לפרקים לפזמון הנחרז ביד יודע־חרוז ולפעמים לפזר מון נחרז ביד קשה־חרוז, והם שומרים על המשקל בקפדנות חדגונית ותשושה. המשורר אינו משאיר דבר לקוראיו, הוא מסביר הכל שוב ושוב עד שתיאורי החרדה והכאב הופך כים להיות צילום עתונאי קהה־רגשות, פא־תטי, ולא לשירת־אמת.

הצלחת שיריו של שלו בטוחה. היא משרתת באמונה קטע אחד של האקטואליה וממלאת פונקציה מסוימת בקיוון רגשות של ימים קשים אלה. אבל הצלחתם אינם נעוצה רק בכך אלא גם בפשטותם ופשטנותם. שורות יפית אחדות המגלות את המשורר בעל־הווחק אובדות־נעלמות בינות לחרוזים ("פנסים בשדה האופק מבליחים / אלונקה נודדת אל חדר־הניתוחים"), העתונאות ("אתה המתקן את שגיאות המדינאים..."), המשקל, יעולם שדה־הקרב, חדר־הניתוחים ובית־הקברות. דומה, איפוא, כי לפנינו שירה גימנסיסטית מיומנת וותיקה.

המוזה של המשורר היא בעלת משקל יוצא־מנהכלל ושל שורה לא־חסולא־בפו. אלא של־מרב־הצער, לא כך הדבר.

כותרות אין לשירים. הכותרת "לילה גבוה" עוטה על הכל ומסבירה הכל, כביכול, אלא שהלילה הוא ליל אפלה, וחשיכה, אפילו מג־ביהם אותה, היא נשאת אותה חשיכה ואין אדם מוצא בה את ידיו ואת רגליו.

אולי השיר "המובן" ביותר בכל החלק הרא־שון הוא זה של עמוד 18: "עכשיו אני פוסע בדרכים הרחבות שאינן מגיעות / אני אֶלֶךְ בהן עד אשר יגיעו / אני כומן / כמוהו עוד אֶרְאֶה את העולם בעוד מיליון שנה / רוח חולה על פני / —להתראות ששים מילין מעבר לאי־נסוף / —סע רוח, אנוכי אניע / שם אֶשב קצת על הסף עם הירח / נפטם מקטרת / נמשוך דברים חכמים כומן / ועוד דברים בטלים כנון / מי צעיר ממי. — / —ואי יבוא הרוח מן המישורים / נושא אבק / —בוא ונרחיב צעד / אני פוסע בדרכים הרחבות שאינן מגיעות / עתיק כארץ —" כאן לפנינו לפחות שיר ובו 16 שורות המת־אמצות להביע את הדריכה בדרכי הקוסמוס, המקושטת במנוחה על הירח, בפיטום מקטרת, במשיכת דברים חכמים.

בחלק השני יש כמה מטיבים תנ־כיים, שפיר רושם אף הוא מעורפל. הפסוקים של ספר שופטים על מוחו של שמשון משמשים מוטו לשלש שורות: "לא חשוב כמה / חשוב מאיזה עם", ולמטה באותו עמוד: "כוכבים" המוטו מפרשת נח על הצלתו של נח מן המבול גורר אחיו שתי שורות: "כשפוסו ראשי ההרים / הוא התאבד". מי זה "הוא?" אולי בורא העולמים, שהרי נח ניצל...

י. פ.

* יצחק שלו: נער שב מן הצבא; הוצאת א. ליון־אפשטיין, 1970; עמ' 61.